

законом необхідної різноманітності, згідно з яким кожна корпоративна система повинна мати відмінності і особливості, щоб реагувати на різні дії внутрішнього і зовнішнього середовища. Якщо такої різноманітності немає, то будь-які сигнали можуть залишитися непоміченими і неприйнятими. Тому розв'язання проблеми формування і реалізації моделі корпоративного управління необхідно здійснювати диференційовано з урахуванням корпоративної культури і відповідних тенденцій розвитку.

Таким чином, значення культурного чинника в розвитку корпоративного управління є достатньо значущим і вагомим. У зв'язку з цим назріла необхідність формування глибшого і адекватнішого розуміння суті змін, що відбуваються в умовах розвитку нової суспільної формації. Це розуміння повинне бути засноване на знанні соціокультурної суті ринку і підприємництва, його співвідношення з іншими типами господарської діяльності, на новітніх уявленнях щодо соціокультурних характеристик управління.

Поступила до редакції 03.12.08

Література

1. Цуглевич В.Н. Корпоративный менеджмент в условиях нестабильного рынка. — М., 2003. — 348 с.
2. Поважний А.С. Трансформационные процессы корпоративного управления / Ин-т экономики пром-сти. — Донецк, 2001. — 290 с.
3. Зарубина Н.Н. Социально-культурные основы хозяйства и предпринимательства. — М.: ИЧП «Издательство Магистр», 1998. — 360 с.
4. Фінагіна О.В. Культура підприємництва і розвиток ринкових відносин в Україні. Проблеми підвищення ефективності функціонування підприємств різних форм власності // Сб. науч. тр. НАН України; Ин-т экономики промышленности. — Донецк, 2004. — С. 175-181.
5. Рождественский Ю.В. Введение в культуроведение. — Изд. 2-е, испр. — М.: ЧеРо, Добросвет, 1999. — 288 с.

© К.В. Зайцева, О.А. Зінченко, 2008

УДК 681.518

Н.Ш. Пономаренко*

ФОРМУВАННЯ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ОСНОВ ПРОЦЕСУ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

У статті проведено аналіз і систематизацію методологічних основ розвитку та активного поширення процесу інформатизації. Виділено перспективні напрями розвитку теорії та методології процесів інформатизації у контексті світових тенденцій економічного, технічного та соціального прогресу.

В статті проведено аналіз і систематизація методологічних основ розвитку процесу інформатизації. Виділено перспективні напрями розвитку теорії та методології процесів інформатизації у контексті світових тенденцій економічного, технічного та соціального прогресу.

Постановка проблеми. Еволюційні процеси зближення теорії, методології і практики визначають постановку нових напрямів наукових досліджень та окреслення проблемних питань. Розвиток процесу інформатизації в Україні сьогодні передбачає посилення інтеграції науки і поширення прикладних управлінських завдань макро-, мезо- і мікрорівней національного господарства. Значна кількість

проблем пов'язана з формуванням та практичною адаптацією методологічних основ процесу інформатизації. Тому назріла необхідність в аналізі, систематизації базових категоріальних положень щодо процедур та складових процесу інформатизації як глобального суспільного явища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у вивчення інформатизації

* Пономаренко Н.Ш. — доцент кафедри інформаційних систем управління Донецького національного університету, канд. екон. наук, м. Донецьк.

привнесли досягнення кібернетики, філософії, соціології, економіки. До числа основоположників поглиблених теоретико-методологічних визначень та досліджень процесу інформатизації відносять В. Афанасьєва, В. Глушкова, О. Єршова, Ю. Канигіна, Г. Калитича, М. Моїсєєва, А. Ракітова, Є. Семенюк, О. Соколова, А. Урсула, Ю. Шрейдера та ін. Особливу увагу питанням розвитку постіндустріального й інформаційного суспільства було визначено у працях Д. Белла, І. Валлерстайна, Д. Гелбрайта, М. Макклуюєна, І. Масуди, О. Тоффлера, А. Турена, Ф. Уєбстера й інших авторів.

Сучасна наука виводить дослідження проблем інформатизації на рівень пріоритетних напрямів розвитку науково-технічного прогресу, демонструючи увагу різних наукових дисциплін до даного явища не тільки крізь призму галузевих завдань, але й завдяки розумінню її глобальної економічної, техніко-технологічної і соціальної значущості. У даному контексті слід визначити роботи Р. Абдєєва, С. Бордака, М. Вашекіна, В. Іноземцева, К. Коліна, О. Щедріна та ін.

Розгляд концепцій інформатизації й інформаційного суспільства, їхня класифікація, порівняльне вивчення і співвіднесення прогностичних тверджень із сучасним станом суспільства представлене В. Іноземцевим, Соколовою, Ф. Уєбстером, О. Фінагіною та ін.

Техніко-технологічні підходи до поглибленого вивчення інформатизації містяться у роботах О. Тоффлера, Дж. Мартіна, К. Еванса, Б. Гейтса, М. Детроузоса, Н. Негропонте.

Мета статті полягає в аналізі та систематизації методологічних основ розвитку та активного поширення процесу інформатизації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні перетворення економічних і соціальних відносин у господарській сфері України, поява нових форм конкуренції, активізація інформаційного ринку, розвиток ринкових механізмів вимагають ефективних процедур прийняття управлінських рішень. У цих умовах значно зростає роль інформатизації як дієвого засобу поліпшення показників продуктивності праці та формування засад конкурентоспроможності.

Аналізуючи зародження первинних наукових теоретико-методологічних основ інформатизації треба визначити, що термін “інформатизація” у вітчизняній літературі виник на початку 80-х рр. ХХ ст. у зв'язку з необхідністю у суспільстві широко викори-

стовувати засоби інформатики для формування, зберігання і використання різних видів соціально значущої інформації. Так, академік А.П. Єршов запропонував таке визначення поняття «інформатизація»: це комплекс засобів, що спрямовуються на забезпечення повного використання визначеного, вичерпного і своєчасного знання з усіх суспільно значущих видів людської діяльності [1, с. 45]. При цьому він підкреслив, що інформація стає “...стратегічним ресурсом суспільства в цілому, багато в чому зумовлює його успішний розвиток” [1, с. 46]. Учений розглядав процес інформатизації як важливий етап інтелектуального розвитку суспільства, коли відбувається «...філософське та конкретно-наукове усвідомлення ролі інформації у природних та соціальних процесах» [1, с. 62]. Він наголошував на тому, що інформатизація – це “...загальний і неминучий період розвитку людської цивілізації, період освоєння інформаційної картини світу, усвідомлення єдності законів функціонування інформації у природі і суспільстві, практичного їхнього застосування, створення індустрії виробництва й обробки інформації” [1, с. 70].

У колишньому СРСР науковцями було розроблено два варіанти програми комплексної інформатизації.

1. Централізований варіант [2], при якому упор робився на удосконалення виробничо-технічних деталей і дуже значні витрати. Цей варіант аналогічний численним широкомасштабним програмам – продовольчої, меліорації, хімізації і т.п., виконання яких характеризується величезними витратами, а головне – відсутністю результатів. Вченими цей напрям визнано як не-ефективний з погляду економічної доцільності.

2. Децентралізований варіант [3], який базувався на розгортанні підприємницької ініціативи. Він не припускає самоусунення держави від інформатизації, але на перший план виводить не планові завдання і роботу “на показник”, а нормальний комерційний інтерес, механізми саморозвитку надзвичайно економічно вигідного процесу, коли потреби функціонування ринку реалізуються через нього ж, а держава пожинає плоди, не заважаючи прямуванню, а лише припиняючи незаконні дії і допомагаючи тому, хто йде потрібним напрямом. Перехід до ринкової економіки однозначно визначає вибір на користь концепції інформатизації другого типу.

Наступним етапом у формуванні методологічних основ інформатизації стали дослідження більш складних характеристик, таких як принципи та процедури, оцінки

ефективності інформатизації.

Видатний науковець А. Ракітов систематизував ознаки інформатизації [4, с.40-41] наступним чином:

вища влада в суспільстві помірно буде переходити і вже переходить до інформаційної еліти, тих, хто створює інформацію і вміє користуватися нею;

класова структура суспільства позбувається об'єктивного змісту, зникає, натомість приходить двочленна елітарно-масова структура;

все більша частина населення Землі поглинається сферою інформаційної діяльності та обслуговування;

застосування комп'ютерів і роботів створює масу "зайвих людей", надлишкове населення, лише частина якого зможе пристосуватись до нового інформаційного суспільства на основі перепідготовки, яка ведеться на базі комп'ютеризації освіти;

радикальним змінам підлягають вся культура, система соціальних зв'язків, сімейно-побутових відносин, організація влади і соціальна психологія.

Такі вчені, як Л. Винарик та О. Щедрин виділяють п'ять критеріїв інформатизації та їхні характерні ознаки. Вони такі:

1. Технологічний (нові інформаційні технології).

2. Соціальний (інформація стає найвищим стимулятором змін якості життя, формується й затверджується "інформаційна свідомість", широкий доступ до інформації).

3. Економічний (інформація – ключовий фактор економіки: ресурс, послуги, товар, джерело доданої вартості та зайнятості).

4. Політичний (свобода інформації).

5. Культурний (визнання культурної цінності інформації через сприяння затвердженню інформаційних цінностей в інтересах розвитку як окремого індивіда, так і суспільства в цілому).

У той час у науковому понятійно-категоріальному апараті з'являються терміни «інформаційна культура», «інфраструктура інформатизації», «галузєва інформатизація», «інформаційна освіта» «управління інформатизацією».

Наступним етапом у розвитку методологічних основ інформатизації стало розуміння практичної затребуваності політики інформатизації на рівні підприємств, регіонів, галузей, держави.

Подалінамітилася тенденція до розширеного розуміння тлумачення державної інформаційної політики. І. Мелюхін наводить таке визначення

цього поняття: "Під державною інформаційною політикою слід розуміти регулюючу діяльність державних органів, що спрямована на розвиток інформаційної сфери суспільства, яка охоплює не тільки засоби масової інформації, але й телекомунікаційні, інформаційні системи та ресурси, всю сукупність виробництв і відносин, пов'язаних зі створенням, зберіганням, обробкою, демонстрацією, передачею інформації в усіх її видах – ділової, розважальної, науково-освітньої і т. і." [5, с. 56].

Отже, активно відбувається поступове формування методологічних основ розвитку процесів інформатизації та їх включення у фундамент теоретичних положень економічної теорії, економіки підприємства, менеджменту та інших наукових напрямів. Рівень та якість інформаційної діяльності у всьому світі визначається різними характеристиками і критеріями оцінки процесу інформатизації. Такі критерії діють на всіх ієрархічних рівнях.

Висновок. Проведений аналіз сучасного інструментарію управління інформатизацією суспільства вказує на доцільність пошуку методологічних підходів, дозволяючих регулювати інформатизацію.

Слід визначити динамічність та непереривність розвитку наукових досліджень у сфері інформатизації, їх стратегічну значущість для науково-технічного та суспільного прогресу.

Таким чином, можна виділити перспективні напрями розвитку теорії та методології процесів інформатизації у контексті світових тенденцій економічного, технічного та соціального прогресу.

1. Поширення інформатизації на всі складові суспільного розвитку: економіку, культуру, освіту, медицину тощо.

2. Активізація соціалізації процесів інформатизації.

3. Інституалізація інформатизації як базової складової та фактора розвитку інформаційної економіки та інформаційного суспільства.

4. Удосконалення правової підтримки процесу інформатизації на рівні галузей, підприємств, суспільства в цілому.

5. Накопичення нового категоріального апарату та його практична адаптація.

6. Оптимізація існуючих програм та планів інформатизації з урахуванням новітніх технологій та процедур програмного забезпечення.

Отже, у процесі суспільного розвитку здійснюється поступове та невпинне збагачення змісту процесу інформатизації. Із засобів

технічного та технологічного удосконалення виробничих та управлінських процесів, через первісний розвиток як продукту виробничої діяльності, вона в сучасних умовах одночасно набула властивості прогресивного виробничого та адміністративного ресурсу.

Література

1. Ершов А.П. Избранные труды / РАН. Сиб. отд-ние, Ин-т систем информатики; Отв. ред. И.В. Поптгосин. – Новосибирск: Наука, 1994. – 413 с.
2. Концепция информатизации общества (обобщенный вариант) – М.: ГКВНТ СССР, 1989. – 20 с.
3. Айвазян С.А., Макаров В.Л., Малков Л.П., Торжевский А.П. Принципы государственного управления процессом информатизации общества и экономические механизмы его реализации: Препринт. – М.: ЦЭМИ АН СССР, 1989. – 20 с.
4. Ракитов А.И. Компьютерная революция и информатизация общества // Философские науки. – 1988. – № 5. – С. 40-41.
5. Мелюхин И.С. Рынок электронных информационных продуктов и услуг в России: состояние и тенденции развития // НТИ. Сер. 1. Орг. и методика информ. работы. – 1994. – № 2. – С. 8-17.

Поступила до редакції 20.11.08

© Н.Ш. Пономаренко, 2008